

Communicatie in een nieuw perspectief

ISAAC-NF organiseerde op 3 oktober 2017 het congres **Communicatie in een nieuw perspectief**. Deelnemers konden kennis maken met drie communicatiesystemen, **PODD**, **Proloquo2Go** en **Score**, meer horen over de onderliggende domeinen van communicatieve ontwikkeling of zich verdiepen in **Ondersteunde Communicatie bij mensen met dementie**. Maar liefst 175 mensen woonden het congres bij. “Een mooi aantal voor een OC-congres”, aldus Stijn Deckers, voorzitter van ISAAC-nf. Het voert te ver om in een verslag alle lezingen en workshops samen te vatten, maar een impressie van deze waardevolle dag is hier wel op zijn plaats.

Film als communicatiemiddel

Rebecca Donkersloot gaf de aftrap van het congres. Zij introduceerde zichzelf de eerste spastische cameravrouw van Nederland en vertelde hoe zij op haar zeventiende film ontdekte als dé manier om zich te uiten. Voor die ontdekking voelde ze zich onbegrepen en onderschat, als niet-sprekende OC-gebruikster. Momenteel studeert ze voor cameravrouw bij Rock en Rolstoelproducties. “Het belangrijkste vind ik contact met andere jongeren”, zei ze. Donkersloot was gedurende het congres, samen met twee studiebegeleiders, druk in de weer om alles op film vast te leggen. Die film zal te zien zijn via de website.

Kernwoordenschat versus randvocabulary

Stijn Deckers, bestuursvoorzitter van ISAAC-NF, gaf uitleg over het belang van kernwoordenschat in een OC-systeem. Die woordenschat bestaat uit “woorden die consistent gebruikt worden ongeacht de gebruiker, de communicatiepartner, de setting waarin gecommuniceerd wordt en het gespreksonderwerp”. Het blijkt dat een relatief klein aantal woorden maar liefst 80 % van alle gesproken uitingen beslaat, ongeacht de populatie (OC-gebruikers of sprekenden). Dat zijn dan voornamelijk functiewoorden als ‘ja’, ‘ik’, ‘moet’ of ‘deze’, en geen zelfstandig naamwoorden, die binnen bepaalde contexten nuttig zijn (randvocabulary). Deckers stelde dat OC-systemen vaak overwegend gevuld worden met juist die zelfstandig naamwoorden, terwijl een combinatie van kern- en randvocabulary nodig is. De ideale verhouding van randwoorden versus kernwoorden is 1 op 4.

Leonieke Wiertz, secretaris van ISAAC-NF, sloot met haar lezing goed aan bij het pleidooi van Deckers voor kernwoorden. Wiertz legde uit hoe de zoektocht naar een geschikt communicatiehulpmiddel voor haar dochter Marilou met Rett-syndroom is verlopen. Die zoektocht begon met de *Mobi*, een spraakcomputer waarop twee keuzes werden aangeoden, omdat Marilou niet voldoende handmotoriek had om kleinere plaatjes aan te wijzen. Daarna volgde de *Tobii*, een computer met oogbesturing. Momenteel communiceert Marilou, inmiddels 21 jaar, met 9 x 11 picto's op een pagina en gebruikt ze heel veel kernwoorden. Wiertz stelde dat de angst voor een robuust vocabulary met veel picto's onterecht is, omdat de betekenis van de picto's duidelijk wordt als de communicatiepartners modelleren. Haar motto voor Marilou was: *Believe in me like I believe in you*.

Kant-en-klare communicatiesystemen: **PODD**, **Proloquo2GO** en **Score**

Gerna Scholte, Willemijn Wetzels en Sandra Kusters gaven uitleg over de werking van drie verschillende kant-en-klare communicatiesystemen, respectievelijk **PODD**, **Proloquo2Go** en **Score**. In een lezing gaven zij aan wat de overeenkomsten en verschillen waren, waarna met elk systeem nader

kennis gemaakt kon worden tijdens een workshop. PODD, Proloquo2Go en Score kennen zowel non-tech als high-techversies. Ook is bij elk van de drie systemen sprake van verschillende uitvoeringen om verschillende niveaus van communiceren te faciliteren, is er aandacht voor kernwoorden en kunnen alle communicatieve functies uitgedrukt worden.

Bij PODD zijn de picto's ofwel woorden op pragmatische wijze geordend. Het advies is om met een papieren PODD-boek te beginnen, omdat er dan een 'smart partner' is, wat wil zeggen dat de communicatiepartner goed kan zien welke picto de gebruiker wil zeggen, wanneer dat aanwijzen motorisch niet zo soepel verloopt. Gebruikers kunnen de boeken ook bedienen op alternatieve manieren, zoals via partner ondersteund scannen of met behulp van blikrichting.

Proloquo2Go is een app voor de iPad en telt 23 verschillende roostermaten. Er zit volledige grammaticale ondersteuning op en is heel geschikt voor tweetalige gebruikers. Het idee is dat de gebruiker de grootst mogelijke roostermaat kiest op praktische gronden (handmotoriek en gezichtsvermogen). Eventueel kunnen via de functie Progressieve taal picto's verborgen worden. Bij Proloquo2Go nemen kernwoorden een vaste plaats in, waardoor de gebruiker zijn of haar motorisch geheugen goed kan gebruiken.

Bij Score is ook aandacht voor dat motorische geheugen. Ook bij Score staan kernwoorden altijd op dezelfde plaats. Rondom die kernwoorden bevindt zich een dynamisch blok van randwoorden. Er is een gereduceerde versie van Score met 1250 woorden en een volledige versie van 2500 woorden. Score biedt naast het communicatiesysteem ook een curriculum aan om kernwoorden aan te leren door middel van focuswoorden.

Grid 3 en Look to Learn

Kamran Vehedi en Maggie Mahoney introduceerden tijdens hun workshop de communicatiesoftware Grid 3 en het programma Look to Learn. Dat programma biedt door middel van spelletjes de mogelijkheid om vaardigheden te oefenen die van pas komen bij de communicatie, zoals actie-reactie, en, in het geval van gebruikers van oogbestuurde computers, het richten van de blik.

Leren communiceren voor verschillende doelgroepen

In de workshop Optimaal inzetten van een communicatiehulpmiddel bespraken Ruth Dalemans, Edith Hagedoren, Katrien Horions en Uta Roentgen de factoren die maken dat een communicatiehulpmiddel succesvol wordt gebruikt. Daarbij ging het over het hele traject van financieren en leveren via vullen en implementeren tot mee laten groeien en evalueren. Meer informatie hierover is te vinden op www.menti.com. Kim van de Sande en Marlou Versteegen van Kentalis presenteerden tijdens hun workshop het iBook Werken met Conceptondersteunende Communicatie. Dat is gratis te downloaden via iBook of de Apple Store en legt uit hoe je communicatieconcepten kunt verduidelijken. Waar de workshop over dit iBook zich op mensen richtte met autisme en een zintuigelijke beperking, gaven Chris de Rijdt en Wilma Scheres aandacht aan dementie, met hun workshop over Ondersteunde Communicatie voor mensen met die ziekte. Zo gaf het congres ruimte aan verschillende doelgroepen.

Leesonderwijs voor OC-gebruikers

Loes Theunissen besprak de verschillende methoden die gebruikt worden of kunnen worden in het leesonderwijs aan niet of nauwelijks sprekenden. Dergelijke methoden kunnen beginnen met het aanleren van globaalwoorden en de nadruk leggen op de betekenis van geschreven tekst of juist beginnen met het aanleren van klank-lettercombinaties en zich richten op de vorm van geschreven tekst. Daarnaast zijn er ook methodes die beide combineren. Theunissen liet enkele methodes de revue passeren en legde uit hoe OC ingezet kan worden in het leesonderwijs en hoe docenten kunnen controleren of hun studenten daadwerkelijk kunnen lezen of niet. Bij OC-gebruikers is het essentieel om hen bewust te maken van hun innerlijke stem, zodat ze die in kunnen zetten bij het lezen. Ook pleitte Theunissen voor het gebruik van klankgebaren (ook bij slechte motoriek) en het aanspreken van alle zintuigen tijdens het leren lezen.

Spraakcomputer stimuleert spraak

Linda Jochijms vertelde het verhaal van haar zoon met Central Core Disease. Hij heeft een te lage spiertonus en een tracheacanule met thuisbeademing. Een deel van de lucht komt wel door zijn neus en mond naar buiten, waardoor hij toch kan praten, maar hij sprak altijd in korte zinnestjes en woorden en was slecht verstaanbaar. Voor zijn communicatie maakt hij momenteel gebruik van zijn stem, gebaren en technisch communicatiehulpmiddel. Hij heeft een Zingui 2 met gelijk een robuust communicatiesysteem. Momenteel is dat niet meer voldoende en wordt gezocht naar een uitgebreider systeem. Jochijms stelde dat zijn spraak door de spraakcomputer versterkt is en dat hij langere zinnen is gaan zeggen.

Onderliggende domeinen van communicatie

In hun interactieve lezing mét prijsvraag lieten Hans van Balkom en Yvonne van Zaalen zien welke domeinen in de hersenen en worden aangesproken voor daadwerkelijk sprake is van een communicatieve uiting. Als het mis gaat bij het communiceren, kan de oorzaak daarvan ook liggen in een of meer van die domeinen. Voorbeelden van domeinen zijn: aandacht, energieniveau, oriëntatie, perceptie, hogere cognitieve functies en temperament. Ook stelden zij dat het goed is om uniforme benamingen te gebruiken. Zelf gebruikten voor de domeinnamen codes van de International Classification of Functioning, Diseases and Health. Door benamingen op die manier nauwkeurig te definiëren, wordt duidelijk waar men over praat als het gaat om communicatie en beperkingen. Dat dit belangrijk is, bleek eens te meer tijdens de opdracht die zij de deelnemers lieten maken. Tijdens die opdracht vertelde Van Zaalen een verhaal en moesten de mensen in de zaal aangeven in welke volgorde de verschillende domeinen aan de orde kwamen. De fles wijn voor de winnaar kon niet worden overhandigd, omdat niemand de volgorde precies goed had, wat met name kwam door verwarring over de gebruikte termen.

Slot van een mooie dag

Hildegard Vermeiren had de twijfelachtige eer om de laatste lezing te geven. Zij vertelde over het Europees Erasmus Plus Project, waarbinnen een gratis en multimodale app voor OC gerealiseerd is. Deze app biedt een woordenlijst waarbij woorden ondersteund worden met picto's, foto's of filmpjes.

Stijn Deckers nam vervolgens het woord van haar over om te vertellen over de plannen van ISAAC-NF. Als de Nederlands-Vlaamse tak van de International Society for Augmentative and Alternative Communication wil ISAAC-NF een actieve rol spelen voor de OC-gemeenschap, door middel van

nieuwsbrieven die al verstuurd worden, maar ook door middel van nieuwe activiteiten. Zo wordt momenteel een Nederlands tijdschrift voor OC opgericht, is men bezig met het maken van landelijke richtlijnen voor OC en worden er studie-activiteiten georganiseerd. Tijdens het congres werden ook de ISAAC-NF Café's geïntroduceerd. Dit zijn regionale bijeenkomsten die ontmoetingen tussen OC-betrokkenen tot doel hebben, die het bestuur niet per se zelf organiseert, maar waarvoor ISAAC-NF wel een financiële tegemoetkoming ter beschikking stelt. Tot slot riep Stijn Deckers iedereen op die een steentje zou willen bijdragen zich te melden bij het bestuur en bedankte hij zijn medebestuurleden en andere betrokkenen voor de organisatie van het congres.